

- 6 Alweer, de conflicten rond de terugkeer van het kabinet en de koningin en de daarmee gepaard gaande gezagsoverdracht in Nederland en de smadelijke afdanking van het oorlogskabinet, zijn achteraf futiel gebleken. De hoofdrolspelers hebben te weinig oog gehad voor de "constanten" in de Nederlandse samenleving en te weinig historisch besef. Maar waar de geschiedschrijver dan te gemakkelijk langs glijdt zijn de autoritaire en autocratische tendenzen in het Londense milieu. Hij signaleert het, in de eerste plaats bij de koningin; hij wijt het aan de oorlogsomstandigheden en de vertekening door het verblijf in Londen, maar spreekt er nauwelijks een oordeel over uit. Komt dat omdat de geschiedschrijver ter plekke was en zijn bewondering voor die twee doorbijters, Wilhelmina en Gerbrandy, te groot is geworden?

Maar waar het om gaat is dit: De Jong heeft kans gezien een indringend portret te maken van koningin Wilhelmina, in haar visies en onhebbelijkheden. Niet langer staan zweverigheid en overtrokken eerbied voorop; De Jong blijft helder inkleuren, hoewel een zeker gevoel voor pathetiek hem ook nu niet in de steek laat. Ditmaal lijkt het een functioneel gevoel. Dankzij de verhalende rapportage van de historicus over een vorstin in ballingschap, kan de betekenis van koningin Wilhelmina beter dan tevoren worden gemeten.'

De Jongs conclusie over het verraderlijke *Englandspiel* werd van commentaar voorzien in het *Brabants Nieuwsblad* (16 oktober 1979).

- 6 'Dat De Jong, om dit alles duidelijk te maken, achteraf tot pijnlijke onthullingen overging, was onvermijdelijk. Dat hij dit alles heeft gedaan zonder iets te verdoezelen was juist: in een affaire, die een halve eeuw lang een opeenstapeling is geweest van vaagheden en geheimzinnigheden, stond de geschiedschrijver geen andere weg open.'

Zoals in de begeleidingscommissie was verwacht, werd er in de media gereageerd op het relaas van De Jong over de verklaring van verontruste Nederlandse ballingen – onder wie aanvankelijk hijzelf – over de voornemens van de regering met betrekking tot het herstel van parlement, raden en staten na de bevrijding. A. den Doolaard, radio-collega van De Jong in Londen, bracht het ter sprake in het *Weekblad Nieuwsnet* (20 oktober 1979). In een vraagggesprk met Chiel Kramer deelde hij mede:

- 6 "De Jong zegt dat hij er lichtvaardig zijn handtekening onder heeft gezet. Maar ik geloof toch dat op dit punt zijn geheugen hem misschien bedriegt. Ik meen mij te herinneren dat er diverse vergaderingen over die tekst zijn geweest."

Hij ging op vakantie, zegt De Jong.

"Ja... enfin. Hoe dan ook het is pertinent onjuist, wat Lou de Jong